

1930

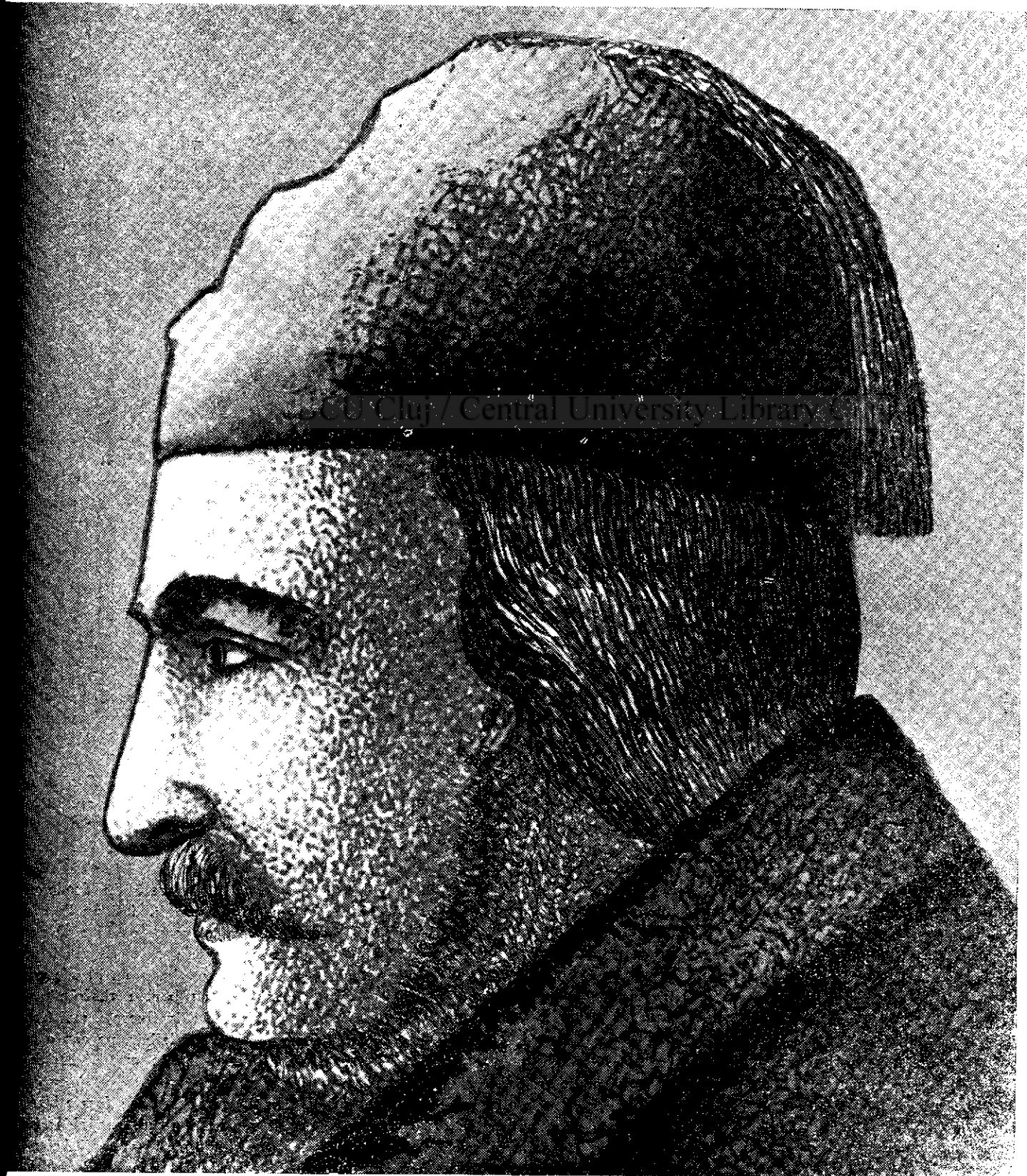
Universul

Anul XLVI Nr. 15

6 Aprilie 1930

5 Lei

Interar

ANTON PANN

C t i t o r i i

ANTON PANN

de ROMULUS DIANU

Lui Anton Pann scriitorii nu i-au onorat nici îngroparea, nici amintirea. E socotit prea „mic“ acest vorbitor din curtea Bisericii! Iar publicul, — cu publicul e ceva foarte interesant: îl confundă pe Anton Pann cu Nastratin Hozea: pe autor cu personajul său. Creația este mai cunoscută decât creatorul. Poporul i-a păstrat imaginea unui drumeț cu traista în băț, cutrecând satele, trecând din biserică în saloanele bocești, și din saloane în mahalalele Bucureștilor, unde avea totdeauna câte o iubită, cel mult șapte. Eminescu, Hașdeu și Teodorescu G. Dem., sunt singurii cari l-au prețuit pe Anton Pann la justa lui valoare. Cei douăzeci și patru de ani de viață spirituală (1850—1854) ai dascălului l-au consacrat drept cel mai minunat român al timpului și cel mai înțelept factor social de ordine și ierarhie, într-o epocă turburată când hântuia în Europa furia revoluțiilor: Thiers în Franța, Cosciut în Ungaria și Daniel O'Connell în Anglia.

Și dacă conducătorul acestei reviste, nu ne-ar fi oferit, acum doi ani, mie și lui Sergiu Dan „paginile „Universului Literar“ pentru a mai evoca odată, cu toată amploarea necesară, nobila figură a cântărețului, am fi fost descurajați de piedicile nenumărate ce s'au ivit, în timp ce scriam acea modestă „Viață minunată a lui Anton Pann“, care e azi în librărie.

Existența lui Anton Pann se împletește cu însăși istoria secolului XIX românesc, într'un chip foarte ciudat. Opera lui, ca și viața lui, sunt atât de identice cu el, încât studiind una e cu neputință să nu aluneci într'alta. Anton Pann n'a făcut decât să iubească: femeile, înțelepciunea și țara. Naționalismul lui este de cea mai humanistă esență și nu știu dacă el, sau Fustel de Coulanges, a spus acest cuvânt splendid: „Patria este ceea ce iubim“.

S'a născut în Bulgaria, la Slivden, sau la Slivin, cum se zicea, în 1794, și nici de cum în 1797, cum credea Teodorescu G. Dem. până în 1889. Mai pe urmă el însuși, acceptă această dată 1794, bizuindu-se pe niște vecheri ale lui Anton Pann, unde aceasta se întinerește cu trei ani, ca să se poată a treia oară însura.

Cobora dintr'o familie de ciobani și de negustori de aramă. Despre mama lui se știa că era greacă, iar despre tatăl său, Pantoleon Petrovanu, noi nu avem nici o

îndoială că era român, întrucât ocupațiile lui, cum și refugiul familiei în principatul Munteniei, ne îndreptățesc această ipoteză.

Pe cât știm însă, Bulgarii nu-l revendică pe Anton Pann, și cu atât mai puțin Grecii!... E al nostru. Istefimea lui, care a mirat pe Eminescu, e românească. Iar gradul preocupărilor lui folclorice și muzicale nu a fost atins, după el, de nici unul dintre urmașii asupra originii cărora nu există dubiu.

A fost cântăreț, iavătător și omant. Frații lui mai mari Vlad și Andrei, au murit ca ostași la Brăila, în luptă cu Ibrahim Pașa, în 1809, iar el cu mama sa, în timpul ciumei lui Vodă Caragea a fugit cu poleul la Chișinău.

După ce văzuse arzând țara, arzând hambarele și orașele, necinstindu-se fetele, prădându-se gospodăriile chiar de cei puși să le păzească, Anton Pann vedea acum năruirea celei mai formidabile forțe pe care lumea a produs-o în secolul acela: sfârșitul dezastruos al gloriei lui Napoleon, care se întorcea zdrobit din campania în Rusia.

Leccióni mari a văzut Anton Pann. Ceea ce nu pare destul de explicit cercetărilor este că printr'o facultate divinatorie extraordinară el a înțeles acele pilde și le-a dat aplicațiunea necesară la noi.

Oricât aș căuta să-l evoc în liniile lui reale, nu pot fără nevoia de a apela mereu la viața care i-a fost meschină și grea. Dela București alergând la Chișinău, și de acolo la Liov, delă Liov la București în timpul ciumei, cântând la biserica Olari și făcând școală bisericească la Petre Feseliu, apoi dascăl la Râmnicul Vâlcei, unde s'a îndrăgostit de o călugăriță minoră, cu care a fugit la Brașov, pe care a pus-o să cânte îmbrăcată bărbătește, în strună, și căreia, făcându-i un copil, i-a purtat de grije umblând cu ea prin munții, iată atâtea semne despre frenezia acestui suflet, despre nesecata lui curiozitate, și „rabelaisianul“ lui gust de viață. Apoi despărțirea de prima femeie legitimă, determinată de excesele bicului cu plumbi pe pielea ei albă, și a doua lui căsătorie, care aștepta pe a treia.

Nu se poate ști exact cât a scris Anton Pann și când a avut vreme să scrie, că era mereu pe drumuri. În orice caz, el e primul scriitor român care a trăit din scrisul său, și se poate vedea în bibliografia pe care o remorchez acestui arti-

col, câte subiecte a atacat el și cu câtă diversitate.

A scris muzică bisericească, a transcrie a corifat, că nu se mai poate afla ce e original, ce e de împrumut și ce e copiat de dreptul de aiurea. Câte odată el nu s'a oștărit a indica sursele de inspirație, de numai rarori. Opera lui e ignorată până astăzi fiindcă nici un istoriograf nu a grupat-o, și nu i-a ales-o. Las la o parte calendarele pe care el le-a întocmit cu atâtă spirit, almanachurile pe care le-a întocmit cu înțelepciune și cu înțelegere, sau scrierile orientale bisericești, — consider pe Anton Pann numai în ceea ce a datuit el literaturii. E păcat că tocmai primul traducător al slujbelor ortodoxe în limba națională, scapă interesului nostru, dar omagiul nu e mai neînsemnat.

Literatura românească până la el e mai mult un apanaj al clasei culte. De aceea și e tinctorată cu fel de fel de „ifose“: ifose de Tarigrad, ifose de Petriceni, ifose de Paris. Hosul popular românesc este meritul lui Anton Pann. Fără el, el nu e nimic.

E trist că el n'a putut fi și în ochii celor mei, care aveam să fie pentru el. Prima lui nevastă,

„Chiar în ziua cununiei
„a fugit și l-a lăsat
„și dealul Mitropoliei
„necontenit l'a ureat...“

Scăpat de această Zamfiră Agurezan, care avusese un băiat, pe Lazăr, el s'a putut de gustat pelinul de Maiu, care el nu mai ieșise, iar ca supliment de plăcere, întocmi „Calendarul lui Bonifatie Săntăzescu“. Serise până în acel an, 1822, o mare de cântec bisericești, se pusesse bina Cerul, și odată asigurată, începuse să scrie. Numea el „a trâl“.

Figura lui, evocată de Teodorescu G. Dem. care l'a iubit, deși nu l'a văzut, e evocată, apare „oacheșe și expresii cu sprâncele urecate, cu mustățile lui și înegrite cu tabacu, cu buzele groase, favorite și cu bărbia răsfrântă, purtând islie și anterior, în tinerețe, mai târziu, o rochie lungă, zis și laibăr, pe cap o jumătate de cilindru, iar în casă tichie de neagră“.

Un tip care-i semăna foarte bine și care ar fi putut fi nepot, sau chiar fiu de el, lui (căci unde n'a lăsat copii Anton Pann) a fost serdarul Valeră. (Portretul de la lăsa, lucrat în ulei de un pictor român)

moscut, se mai află, cred, în pinacoteca statului, dăruit ei de Oprea Dumitrescu, călătorul cărui i-a dat inima brânci să-și moștenească dascălul cel pușin în unele, dacă nu în toate, și care a trăit vreme de douăzeci și cinci de ani cu Ecaterina, a triia femeie a lui Anton Pann, după moartea acestuia).

A trăit obscur și a murit anonim, de îngoare în 1854, la București, unde se află îngropat, foarte aproape de biserica Lucaci.

Epitaful pe care singur și l-a scris, a fost pus de urmași pe mormântul lui. Abia târziu i s'a ridicat marmura dorită pe care sunt săpate versurile făcute să-i strejuiască nemurirea :

Aici s'a mutat cu jale
In cel mai din urnă an,
Care în cărțile sale
Se sub-serie Anton Pann
Acum mâna-i încetează,
Ce la scris mereu ședea
Nopti întregi nu mai lucrează
La lumină cărți să dea.
Împlinindu-și datoria
Și talentul neîngropând
Și-a făcut călătoria
Dând în lume altor rând.

Numai o lectură atentă și integrală a operii lui poate duce la cunoașterea exactă a vieții ce Anton Pann a trăit. Nenumăratele lui cărți ilustrează prin înțelegința adunată de ele, prima jumătate a secolului XIX, cu tot ceea ce s'a conceput mai bun atunci, cu mijloacele limbii românești de atunci, și în cadrele culturii de atunci. O împlinire a cărții ce am scris despre Anton Pann, ar fi ediția ideală, în care să se transcrie exact și fără lipsă, scrierile lui traduse și vesele. Dar acest lucru târziu se va putea întâmpla. Până atunci, și poate chiar după aceea, el rămâne în ordinea spirituală a valorilor românești Eroul Necunoscut, cel mai iubit și cel mai uitat.

ROMULUS DIANU

Mai funcționează ca dascăl domnesc la Seminarul din Râmnicul Vâlciu, ca profesor de muzică vocală al școalelor naționale și cântăreț la diferite biserici.

La 1842 e numit profesor de muzică la Seminarul din București. Apoi: înființază o tipografie — îndeletnicindu-se, tot timpul liber, cu adunarea și aranjarea fie a melodiilor populare, fie a muzicii bisericicești, fie a poeziei celor mulți. Moare

mul cod al manierelor elegante, la noi), 1834.

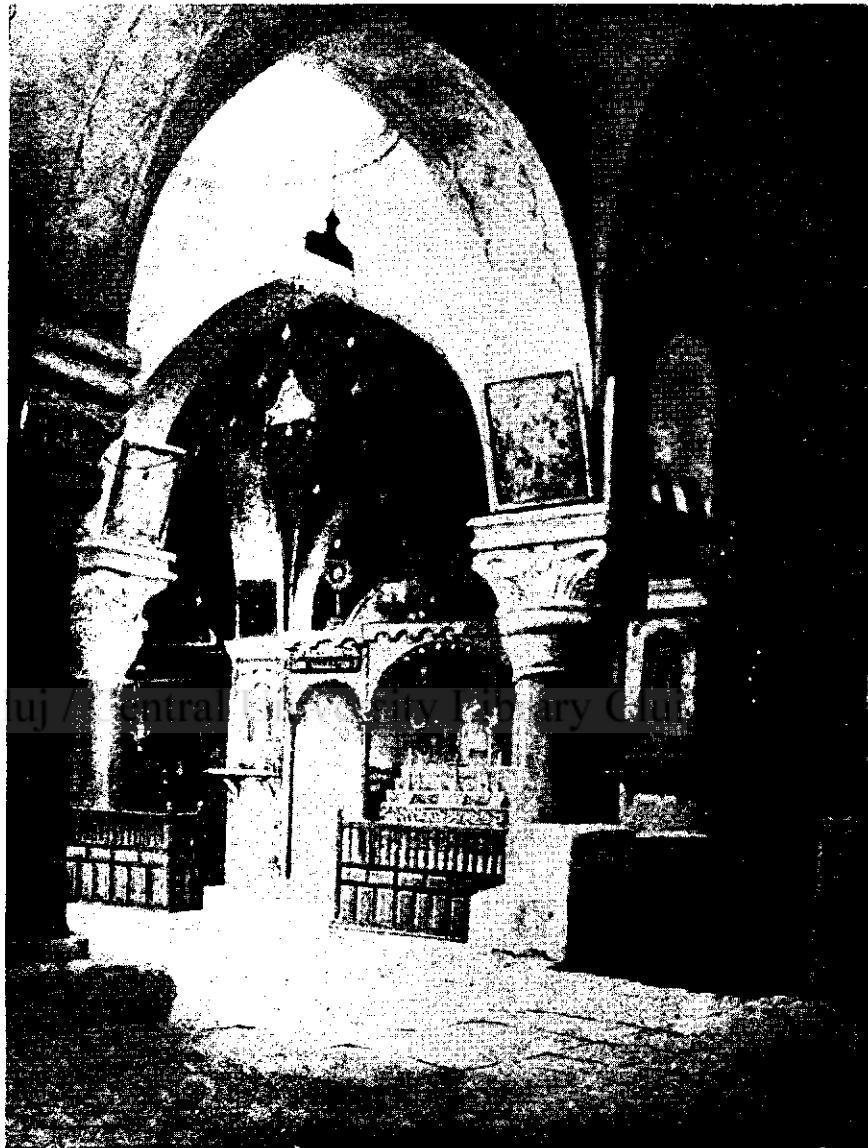
Erotocritul (1837).

Triumful beției, sau „*Diafa ce o lasă un bețiv pocăit, fiului său*” (scrisă cu mult înainte de 1852, dar publicată în ediție definitivă în acest an).

Povestea vorbei.

Moș Albu.

Spitalul Amurului. (1859).

H. AESCHER : Interior din Capela Sf-ta Elena

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Anton Pan originar din Slivden (Bulgaria) s'a născut la 1794 (Gh. Adamescu). Tatăl său era arămar sau căldărar și — după toate probabilitățile — român. La 15 ani e dus de Ruși în sudul împărăției țarilor și înrolat, odată cu alți doi frați, ca muzicant. Puțin după moartea acestora (în războiul ruso-turc) fuge (cu mamă-sa) în România — aici să-și regăsească satul natal. Acomodându-se în București — unde se îndeletnicește cu lecțiuni de muzică bisericicească și cu oficiul de paracliser la biserica Olari. Acesta este debutul. Mai târziu ajunge cântăreț — pregătindu-se în această direcțiune — pe deoparte, la școala de cântări, pe de alta, la tipografia lui Petre Efesiu. „vestit profesor de muzică bisericicească în București”, în acea vreme, al cărui succesor, în conducerea tipografiei va ajunge în curând.

de tifos la 1854 și e îngropat în curtea bisericii Lucaci.

A SCRIS :

„*Rânduiala sfintei și dumnezeieștei liturghii*. (1810).

Anastasimarul românesc (și alte scrieri bisericicești). *Teoreticon* (1823).

Irmologhion, sau catapasierul musicesc (1823).

Prohodul, Doxastarul, Noul Erotocritu, Antologia, sau Ieruvico-Kinonicarul.

Bazul teoretic și practic al muzicii bisericicești.

Cântări de stea (1822).

Calendarul lui Bonifatie Setosul (1822).

Șezătoarea la țară.

Versuri musicicești. (1830).

Poesii deosebite, sau cântece de lume (1831).

Indreptătorul Bețivilor. (1832).

Christoite, sau școala moralului (pri-

Evanghelia Sf. Ioan (în opt limbi și cu litere chirilice (la Sibiu, în 1840).

Fabule și Istorioare.

Dela 1842 până la 1845 Anton Pann nu mai publică nimic, afară de calendare și scrieri bisericicești. Astfel în anul 1843, din îndemnul Mitropolitului Neofit, și în tipografia sa proprie, „întocmi în românește cu destule ameteți și pierderi de odihnă și de somn”:

Kalofonicul, Irmologhion, Catapasierul, Teoreticon și Epitaful, în ediții noi, pe cari le tipări în 1846.

În 1847, la 23 Martie, în București, el scrie „*Memoria focului mare*”.

Glumele lui Nasr-Eddin Hogeia, adoptate din turcește, sub titlul „*Năstrăniile lui Nastratin Hogeia*”.

Arghir și Anadam.

Alesandria.

Istoria lui Mihaiu Viteazul, în versuri.

Uă șezătoare la țară. Paraclisul comun Al doilea paraclis.

P O E Z I E

GRĂDINAR NEBUN

*La căpătâul lumii, ca'n vremuri cu minuni
— când, în opinci, Domnița pleca pe jos, streină, —
aș vrea să-mi fac colibă cu nalbe și lăstuni,
cu streășină de lună și stelele'n grădină.*

*Să mi se'nchidă urma, ca pașii sub omăt,
să-mi fie amintirea măr putred care pică
și taina-mi, rătăcită prin codrii, îndărăt,
pribeagă, să se piardă ca o cărare mică.*

*Pe toată viața veche să crească buruene,
da'n grădinița nouă, tăcerea și lumina
în zori să mă 'ncovoale, cu soarele pe gene,
să'nțreb ce fac bujorii, cum a dormit glicina.*

*Și de-oi urta și graiul, precum uitai de toate,
doar gândul nou pe-o floare să-și cate veșnic locul
ca, întâlnit cu gândul albinelor mirate,
să le priceapă taina, durerea sau norocul.*

*Să-mi știu în orice floare și cântecul și rostul...
Cădelnița tăcerii în mine să afume,
și vrând să-mi dibulască, zădarnic, adăpostul,
în van să umble timpul să mă găsiască'n lume.*

*Și'n marea-mi sihăstrie, cu flori și cu albine,
să-mi semene și visul și sufletul, cu viața
pe care și-o visează, — în straturi, dimineața, —
bujorii ce-or începe să semene cu mine!...*

*Păunii lunii, noaptea, să gângure ușor,
și crimii să se plimbe pe-alele cu lună...
...Și de-o sosi, prin vremuri, drumet' iscoditor,
să se re'ntoarcă'n lume și tuturor să spună*

*C'a întâlnit, odată, un grădinar, departe,
și ca, nebun și singur, acolo, grădinarul
șoptia, ciudat, cu crinii și cu bujorii'n parte,
ne'nțelegând nimica, din ce-i vorbi drumarul!*

RADU GYR

APE IN NOAPTE

*Apa sură cu nămoluri odihnește
Și abia de mai tresare câte-o undă;
Intunericul cu negri nouri crește,
Și în ape adormite se scufundă.*

*Pretut'ndeni, maluri rupte s'au unit
Ca o păcură cu apa'n negru luci
Și din funduri se răsfrânge în bulbuci
Miros tare de pământ prea putrezit.*

*Și cum apele mereu se adâncesc
Și cu mine parcă'n noapte pier
Numai trestia înaltă o zăresc
Ca un fir de borangic legat de cer.*

G. TALAZ

PARADIS

*În seara când ai răs întâia oară
Un tril melodios a rupt tăcerea,
Gropițele și-au contractat puterea
Ca două hoabe lângă gura coaptă.*

*Și jazzul tremura un joc năvalnic
Cu răsuciri de palmă și sillă
În dansul ondulat ca o reptilă
Sau ca un sbor de menestrel heraldic.*

*Calmi, amândoi am dibuț fiorul
Să 'ntindă plasa de dorinți întinsă
Și 'n ea furați, să ne trecim prelinsă
Iubirea, ea să-și depene fuorul.*

*Și basm ar fi cât pasiune oarbă!
Am ști bătaia ochiului ce spune
Și am zori urechea să nu sune
Decât ce buzele vor ști să soarbă.*

NUMA CARTIANU

AȘI VREA SĂ ȘTIU...

*Ași vrea să știu alăta ... când... unde e sfârșitul?...
Când o să pot odată să laud asfințitul,
Să preamăresc o floare, un codru sau o stea?
Când o să gust vre unul din farmecele firii?
Când o să-mi smulg privirea din soarele imbirii
Și-o să'nțeleg o jale, ce nu mai e a mea?*

*În jurul meu, nu-i viață... nu-i glas... nu-i drum... în
lume,
În mine... strigăt, clocot, foc, sbucium, chin, ruine.
O lume... lumea toată... și viața... vecinic ea...
Mi-e sete de tăcere, de liniște, de noapte...
Ași vrea s'aud cum firea se 'ncintă printre șoapte,
Să preamăresc o floare, un codru și o stea....*

*Să-mi fin în brațe visul, să nu-l rănesc deapurturi,
Să mi se-aline ochii pe blândețe contururi,
În care-i scrisă vraja obrazilor curați...
Să nu pândesc în altul doar răul ce mă doare,
Să n'am în mine rădăci și iadul... și o floare.
O stea, un nor, să-mi pară și mie că-mi sunt frați...*

*Nimic în juru'mi... nămeni... tot eu în fiecare...
Tot setea ce mă arde în fundul apei clare,
Tot gândul ce se sbate sub pumna încețată...
Ași vrea să știu alăta... când... unde e sfârșitul?
Când o să pot, în tihnă, să simt că asfințitul,
O stea, un codru verde îmi sunt și mie frați?...*

GINA SANDRI

P E S C Ă R U Ș U L

de CONST. P. NICULESCU

22 Februar 19...
Corint*Scumpa mea prietenă,*

În iarna anului trecut, pe un ger neobișnuit, țărnicurile mării înghețaseră până dincolo de far. Oamenii spuneau că puteai merge cu carul câțiva kilometri în larg.

Într-una din zile, comandorul portului fu înștiințat de către caporalul Rozmarin, că înspre revărsatul zorilor, el ar fi prins un pescăruș înfometat și aproape înghețat de frig. Pasărea albă ca argintul viu, venea de departe și purta la un picioruș, o verigă semnată cu un nume feminin.

Îndată, comandorul dădu ordin să i se aducă musafirul nepoftit. La început, fu luat drept un mesager misterios trimis în orașul nostru cu vreo misiune bolșevică. De aceea, din ordin de sus, pescărușul fu hrănit bine și ținut sub pază în vederea unor apropiate cercetări. Înviorată, sârmana prizonieră se obișnuie repede cu cei din jurul ei. Se știa nevinovată și de ce care i-ar fi fost teamă?

Când fu adus în fața consiliului de judecată militară, ca un arestat obișnuit, i se cercetară aripioarele. Mare fu mirarea judecătorilor săi, când sub penetele unei aripici, descoperiră un sul de foiță scris cu cerceală simpatică. Documentul desprins și cercetat fu trimis mai departe, organelor superioare.

Dar acestea, n'au găsit într'insul nimic compromișător. Era o simplă scrisoare parfumată ce nu-și ajunsese pe deplin țelul. În acest scop și spre a satisface curiozitatea o redăm în întregime.

șeste trei lovituri slabe, ca ale unui orologiu...

Femeia se sculă. Se îmbrăcă înfrigurată, silindu-se să-și țină cât mai dărz, trupul ce-i șovăia la orice mișcare. Sezu câțiva, nemîșcată, ascultând ceva în necuprinsul tăcerii. Apoi se aplecă, ridică ghemul cald dintre cearcațuri murdare de sânge, — îl învăli grăbită într'un șal și... se îndreptă spre ușă...

În zori, era tot acolo, la fereastra mansasardei, privind la rădăcina plopului, fără să poată deluși — însă — nimic. Dar, pe măsură ce zărite se vătuiau, strada începu a prinde viață, și jos, oamenii prinseră a trece grăbiți, ca niște păpuși mișcate, de niște mașinării, în mers sacadat...

Și lumina creștea, creștea mereu.

La picioarele plopului, ochii i se ațânțiră pe un ghem alb, pe care privirile mai mult îl ghiciau, de cât să-l vadă în mod holăritor... I se păru — însă — că din pământ au mai răsărit câțiva trunchi piperniciți, despuiați de crengi.

Își înecordă văzul. Erau câțiva oameni, care priveau curioși, la lucrul acela alb, părăsit acolo, în gerul iute al dimineții... Cineva se aplecă, ridică o piatră și o aruncă încotrova.

Femeia își mută privirile mașinal. Prin niște hălării uscate se strecură o formă lăliputauă, un câine alb, care pășia încovrigat, aruncând îndărăt niște priviri ciudodase.

Peste ochi i se lăsă pânza orbitoare a lacrimilor și se îndoi, moale ca o cârpă, pe patul scaldat de sânge...

Dorind să te țiiu în curent cu mersul călătoriei mele, îți voi povesti, pe scurt, evenimentele mai importante.

Aceste pagini vor alcătui mai târziu Jurnalul de bord al unei suferințe.

Ne găsim în preajma splendidului litoral al „Cornului de Aur”. Din pricina unor împrejurări neprevăzute nu ni se permite de autoritățile portului debarcarea în oraș. Vaporul pe care mă găsesse rămâne, câteva ore, în radă și de pe covertă admir Stambulul și întreaga panoramă ce se desfășură în jurul lui: Pera și Bosforul Cimerian.

Amurgul serii și-a dat de mult binecuvântarea sa valurilor și pe chei, vase și faruri aprind lumini multicolore. Remarcă luminile mișcătoare, care se deschid și închid la intervale. Sunt ochi fosforescenți de ființe miraculoase, spre a lumina calea rătăciților pe timp de furtună.

Vaporul nostru pornește și șgomotul mașinelor sale, seamănă cu acela al unei scerătoare, care cosește câmpul undelor.

O noapte de insomnie și agitată de amintiri ciudate. Încearcă să privească afară printr'un ochi de geam și imensitatea întunericului îmi înlesnește depănarea unor triste aduceri aminte.

Aștept lumina Aurorei spre a-ți comunica mai departe, impresiile mele...

...Neobservată de nimeni, mă duc pe co-

vertă și respir din plin boarea dimineții. Marea e liniștită. Apele par airdoma cerului și din orizontul lor îndepărtat se desprinde o vâpae mare, roșietică. Phoebus binecuvintează cu raze pe cei ce-l priveș!

Talazarile își schimbă coloritul și ia prumută aspectul ochilor de zâne!

Când treceam din marea Marmara în Arhipelag plutiarea devine anevoioasă, provoacă călătorilor neobișnuiți, răul de mare.

„Iată câteva stânci, acoperite cu mușchi marin. Colo, departe, se profilează lăloșitatea unde vom descinde.

Din pricina stâncilor primejdioase, vaporul se oprește afară din port și debarcăm cu luntrele.

Nimic din amănuntele călătoriei noastre nu am vădit.

Ajung în locuința pregătită de soțul meu, Vladimir Onisifor.

Înconjurată cu ziduri înalte și cu ferestre zăbrelete, seamănă cu o închisoare, care îmi voi petrece amarnica-mi viață...

În Constanța, mă distram dresând pescărușii. Unul, dintre aceștia, m'a urmărit în tot timpul călătoriei mele și m'a trimis, țic, — cu această scrisoare.

Altfel, puteam fi surprinsă de soțul meu...

Spune-i lui Paul că nu l'am uitat și nu-l voi uita niciodată...

A ta prietenă

COSMINA

Capul i se ghenuise pe o margine de pernă. Era singura parte pe care și-o mai simția din tot trupul sleit de puteri și cu viața din ce în ce mai sleită. Din cap, însă, nu mai aveau rost, decât privirile, iar înaintea lor stăruia — redusă în proporții microscopice și în contururi din ce în ce mai vagi — o priveliște groaznică... un plop, un ghem alb, câteva trupuri omenești, și undeva... umbra flămândă a unui câine...

Somnia, de cu seară, o învăli din nou. Trupul începu să-i amorțească. O nouă undire de căldură începu să o părăsească strecurându-i în afară viul sângelui. Îngheț. Peste restul simțurilor se așeză ca o beție ciudat de dulce, de momitoare...

Într'o rază de amintire întrezări ceva ca o casă cunoscută, veselă, caldă... o zidire din alte vremuri... Cineva, care făcu să-i tresară biata inimă, îi șopti la ureche:

„Rodul dragostei noastre!

Și amintirea aceia luminoasă pieri, ca din nou să i se așeze înaintea privirilor, tot mai înpăienjenite, priveliștea microscopice și tot mai difuză de mai înainte... din care nu-i mai rămase, la urmă, de cât imaginea abia conturată a cânelui, ce se strecura flămând, gonit de piatra rostogolită, în hălăriile uscate!...

Când, în nopțile târzii de iarnă, veți întâlni vre-o femeie tremurând, prin colțurile marelor bulevarde, să nu-i citiți povestea aceasta, căci... nu ar înțelege-o!

EUGEN BOUREANU.

SĂRBĂTORIREA LUI VIRGILIU LA SORBONNA

de ION FOTI

În marele amfiteatru al Sorbonnei, sub președinția d-lui Albert Besnard, de la Academia Franceză, președintele comitetului France-Italia, s'a serbat cu o mare solennitate al II-lea mileniu de la nașterea lui Virgiliu. Guvernul italian a fost reprezentat de către contele Manzoni, ambasadorul său la Paris, iar guvernul francez de către d. Marcel Héraud, sub-secretar de Stat la președinția consiliului. Academia Regală Italiană delegase pe marele clasicist Ettore Romagnoli pentru a fi reprezentată la serbare. Academia Franceză, Academia Inscricțiunilor și a Literilor, Academia Frumoseilor, Academia Științelor Morale și Politice, Universitatea din Paris, Colegiul de Franța, Orașul Paris, Academia din Luca și Academile din provincie, a fost reprezentate cu toatele. Serbarea a avut loc în ziua de Miercuri 26 Martie.

Această sărbătoare memorabilă a început cu o invocare a Muzei lui Virgiliu de către Pierre de Nolhac. După aceea d. Camille Juillien a vorbit despre Virgiliu și amorul său pentru țara Italiei și a făcut o comparație impresionantă între Virgiliu și Dante, considerați ca Italiani. Atât Dante cât și Virgiliu s'au întâlnit în lumea umbrelor, tocmai pentru că Dante îl considera pe Virgiliu ca pe un italian.

După mai multe discursuri, remarcabile între cari acelea al d-lui Albert Besnard și răspunsul d-lui Romagnoli, plin de avânt și măreție, a luat cuvântul d. André Bellesort care a spus:

„Virgiliu este cel mai mare poet al Latinității. Poezia sa ne face să simțim atâta mulțumire deplină ca nici un alt poet. Ne farmecă mereu și nu ne obosește niciodată. Două mii de ani au trecut peste cenușa sa și nu a îmbătrânit deloc. Se îmbracă și azi în versul său nemuritor cu doile și bucuria noastră, a asistat la catastrofele noastre, a contemplat ruinele noastre și a auzit clopotele bătând pentru victoria noastră. Este egal oricărei împrejurări, ori cărei cataclism, chiar din cele mai formidabile. Mi-ar plăcea să salut în el, nu pe dulcele și duiosul Virgiliu, ci pe puternicul, strălucitul, câteodată asprul și totuși atât de omenosul Virgiliu.

Pentru că a scris în primăvara vieții sale, acele savante și atât de încântătoare *Bucolice* de unde au ieșit Pastoralele Benasterei noastre, cu atâta spirit în dialogurile lor, îl confundăm, de multe ori, în imaginația noastră cu un poet idilic; dar uităm realismul atât de savuros al acestor bucăți, imaginația somptuoasă ce le străbate ca o principesă în rochie de brocart, uităm strigătele suferinței sale și sentimentul de mizerie omenească de care este impregnată opera sa.

Pentru că a cântat melancolia celor dinlăi umbre ale serii, secerișul, viața de vie, turmele, și acele albine pe cari tatăl său l'a învățat să le crească, pentru că ne-a descris, sub cele mai fragede, culori, viața bătrânului din Tarent și a găsit accente aproape frățești față de suferințele bietelor animale, am lăudat întotdeauna dulceața sa, duioșia sa, gingășia și grația sa; dar uităm că *Georgicele* conțin tablouri cu o lumină stranie și misterioasă, cu minunile cari au urmat după moartea lui Ceușu sau sunt străbătute de o strălucire sumbră cum e aceea a *Ciumei Animalelor*.

Uităm duelul taurilor, viziunea eternei și neertătoarei iubiri care este aceeași pentru toate creaturile, voluptatea și tortura lor. În afară de Lucrețiu, care a descris asemenea tablouri cu violență și îngreunare, nu cunoșc pe poetul care să fi asemuit mai mult rasa animalelor de aceea a oamenilor, în furiile patimei. Este adevărat că a plâns cu gingășie, cu un fel de revărsare de jale, pe sârmanul bou care se stinge, lipsit de tovarăș, pe oala bolnavă care se întoarce singură în amurg; i-a plâns așa cum i-ar fi plâns Francisc de Assisi. Dar prietenia pe care marele sfânt o avea pentru toate animalele creațiunii nu împiedica să trateze pe oameni fără îngăduință. Nici sentimentalitatea și nici himerile n'au molesit niciodată gândirea lui Virgiliu. Nimic mai straniu decât versurile sale asupra culturii viței de vie. Grijele ce această cultură reclamă se aseamănă cu un program de educație a tinerimei. Liberă dezvoltare în copilărie, apoi o strictă disciplină și represii fără milă. Fii un dascăl sever! *Dura exerce imperia*.

Pentru că eroul său din *Eneida* nu este un spintecător și un impulsiv, cum e Ahile pentru că i se supune tatălui său și este vesnic supus poruncei zeilor, pentru că pietatea sa o învăluită de melancolie și pentru că sacrificiile ce le-au făcut pentru această pioșie îl îndeamnă să fie o umbră printre umbre, un corp și o inimă necale, pentru că se luptă fără să iubească războiul, pentru că omoară cu tristețe și varsă lacrimi pentru inamicii uciși la picioarele sale, am regretat de multe ori că Virgiliu n'a avut simțământul în adevăr epic al eroismului, ne-a părut rău că i-a lipsit, în zgrăvirile sale războinice, acea vigoare aproape barbară a Iliadei. Am uitat că nu există resemnare mai activă și mai eroică decât aceea a omului care se sacrifică pe sine vesnic, în aspirațiunile sale cele mai legitime pentru generațiunile pe cari nu le va cunoaște și pentru măreția Cetății, ale cărei ziduri nu-i va fi dat să le vadă.

Uităm că niciun alt poet ca Virgiliu nu ne-a cutremurat la vederea incendiilor și a răurilor de sânge dintr'un oras jefuit și nimeni nu ne-a zguduit mai adânc la zgomotul asurzitor al prăbușirii unei cetăți: — nici un poet, în afară de Racine, nu ne-a arătat sălbăticia durere a patimei și n'a proferat imprecățiuni asemănătoare cu acelea ale Didonei: — că nimeni altul în *Scoborârea sa în Infern*, în afară de el, n'a creat acel iad care a zguduit după secole închipuirea medievală și spiritul vizionar a lui Dante: — că a fost fără milă pentru tinerețea pe care nu ezită s'o seceră pe câmpiile de luptă din Lajun, pe cei mai frumoși tineri și pe fecioara sa Camilla, al cărei suflet indignat ia drumul spre țara umbrelor în gemete: — că în sfârșit, în afară de cuvintele Eleasiastului, nimeni n'a spus cuvinte mai disperate, mai sumbre străbătute de cel mai profund pesimism decât acelea puse pe buzele lui Enea: „O tată al meu, zice el lui Anhise, cînd acest din urmă îi arată pe malurile Lethiei sufletele care așteaptă o a doua încarnare. O Tată al meu! este cu puțință să fie suflete care aspiră să reintre din nou în lanțurile corpului? De unde le vine acești nenorociți dorința nebună după lumină?”

Iată pe adevăratul Virgiliu. Dacă epitetul *virgilian* este adesea întrebuințat ca sinonim cu duios și odihnitor, dacă un *peizagiu virgilian* evocă o natură fecundă și pacifică, pășuni bogate, turme frumoase, ape clare cu murmur de argint și aur, umbra unei păduri misterioase la marginea căreia aștepți amurgul, sub lună privind *satiri în horă* pe care îi imită Alfesimeu, toate aceste le simțim în poezia lui Virgiliu, dar numai într-o parte a poeziei sale înclinând spre frumusețea externă și fantezie; simțim toate aceste pentru că, chiar în paginile cele mai dramatice și întunecate, poezia sa e plină de măsură și armonie. Și, totuși, ce predilecție a avut pentru sonoritățile intense, pentru cuvintele strălucitoare, pentru tot ce e enorm și monstruos! Dacă găsim în Hugo pe Virgiliu și din tot ce are el mai bun, cât nu găsim din Hugo concentrat în Virgiliu! Dar epoca sa care a abuzat de efecte violente, de tumulturi, de clamori în politică, nu vroia acestea să le aibe și în artă. August și curtea sa se temeau de exagerările verbale, iar Agrippa reproșa poetului *Georgicelor* ceace numim noi astăzi romantism.

A iubi pe Virgiliu înseamnă a iubi arta care, chiar atunci când se înalță la cele mai de sus piscuri ale elocinței și poeziei, nu pare că ar fi dat tot ce poate, înseamnă a iubi o artă viguroasă fără violență, cumpănită fără timiditate, înseamnă a iubi energia laolaltă cu frumusețea. A iubi pe Virgiliu înseamnă a recunoaște în același timp pe lângă valoarea estetică, necesitatea unor sentimente atât de sublimе, amorul patriei, respectul unui puteri tari la umbra căreia se poate realiza cea mai mare dreptate și cea mai mare milă. A iubi pe Virgiliu înseamnă să te înarmezi cu un sentiment în care sunt ezitate fasturile națiunilor mediteraniene pentru a le opune Barbarilor, acolo unde aceștia există.

Această magistrală caracterizare a operei lui Virgiliu, am redat-o în întregime, pentru că nici un poet roman, din galeria celor mai iluștri, nu este mai aproape de sufletul nostru românesc, fie prin *Eglogele* sale, pe care poporul nostru le-a trăit în cei aproape două mii de ani de când un urmaș al lui August, tot așa de mare ca și dânsul, mare războinic, cucuritor de popoare și iubitor al păcii, — ne-a adus pe aceste țărâni, fie prin *Georgicele* sale, pe care le trăește încă astăzi în câmpiile mai roditoare ale Daciei danubiene, fie prin măreția luptelor pentru existență purtate în semnul credinței și sub steagul omeniei, cea mai înaltă civilizație, cum a fost eroul său *Enea*, așa cum în timpurile de glorie a fost un Mircea cel Bătrân sau Ștefan cel Mare. Se cădea ca biniolența lui să fie o sărbătoare națională pentru Români. Credem că Universitățile școlile noastre, oficialitatea noastră vor înțelege exemplul pe care ni-l dă Franța și Italia sărbătorind pe nemuritorul poet.

in strainatate

AMPHITRYON 38

de J. GIRAUDOUX

D. J. Giraudoux ne asigură că e al 38-lea Amphitryon, îl credem pe cuvânt. În Le Journal, Dl. Pavelsky ne înștiințează că No. 1. — în ordinea cronologică — vine din Indii.

Dacă d. Giraudoux își intitula piesa Alcmène I-ia, cred eu că ar fi nimerit mai bine. În orice caz, aceste nume numerotate, mi se par, — fie-mi erlat, — prea asemănătoare cu ale cailor de curse sau ale birjelor de oraș.

Presa, în genere a cântat osanale autorului, fără însă să uite nimeni pe părintele lui Amphitryon fără număr și fără moarte.

Comedia lui Giraudoux e poetică, înaripată, un marivodaj modern care desfată ca un parfum delicios, prea iute evaporat deile tarbor ca fluturi beți de soare. Spectatorul îi urmărește, prinde din fugă câte unul; îl seduce coloritul și palpațiile petalelor vii, cu aur prăfuite, dar în timp ce îl admiră mulți alți — i-au scăpat.

Toți acei cari au ascultat această piesă, așteptă, nerăbdători, să o poată ceti. Lada nu e mică pentru un al 38-lea Amphitryon.

Fabula e cea cunoscută, definitiv și magistral ilustrată de Molière, cu oarecare inovații a la Giraudoux, inovații fericite.

Jupiter e iar amorezat de o muritoare. Alcmène, soția îndrăgostită și fidelă a generalului Amphitryon. Mercur sfătuește pe Jupiter să se mulțumească deocamdată, dublând rolul lui Amphitryon; anume: îndepărtându-l pe acesta sub un motiv oarecare, luându-i chipul și asemănarea, să petreacă noaptea lângă soția lui neștiutoare.

Zis și făcut.

Jupiter n'a cunoscut încă fericire mai deplină. Dorește însă a doua zi dimineața să facă cunoscut Alcmènei cineea pe care a avut-o. Nu-i chip. Alcmène se crede cu soțul ei, ciripește cu o drăgălășie răpitoare. E vrăjit spectatorul, precum și Jupiter. El nu îndrăznește să-i destăinuiească adevărul, deoarece Alcmène i-a mărturisit, că de i-ar fi necredincioasă chiar fără voie, ca s'ar ucide.

Mercur însă a dat sfoară în țară, conform obiceiului și dornic să-i fie pe plac zeului zeilor pregătindu-i o nouă noapte de dragoste, cum că soția generalului Amphitryon va primi în ziua următoare vizita lui Jupiter, fructul dragostei lor va primi numele de Hercule.

Mare bucurie în toată Teba? Doica Alcmènei gata să-și peardă mințile de mândrie. Singură cea interesată, nu pricepe deocamdată nimic; iar când în sfârșit a înțeles, să căinează și nu știe cum să scape de o asemenea pacoste. Tocmai trecea prin Teba, o altă favorită a lui Jupiter, Leda. Auzind cineea hărăzită Alcmènei dorește să o cunoască. Ea ghicește numai decât, că știind-o amorezată de soțul ei; Jupiter va lua chipul și asemănarea acestuia.

Și, tocmai, doica anunță pe Amphitryon! Alcmène nu are astămpăr până ce nu o hotărăște pe Leda să o înlocuiască în

întinericul camerei sale. Leda se înduplecă, nu fără o tănuită plăcere.

Era însă adevăratul Amphitryon.

Jupiter, hotărât să-și împlinească dorința vine în toată splendoarea lui de zeu să-și ceară drepturile sale asupra muritoarei Alcmène. Amphitryon nu e însă pătruns de bucurie. Ar încerca să, se împotrivească, dar Alcmène, dorește să aibă o întrevedere în patru ochi cu Jupiter.

Alcmène pledează, și triumfă fidelitatea și dragostea conjugală, căci a voit domnul Giraudoux să se adeverească proverbul francez: Ce que femme veut, Dieu le veut. Prietenia unei femei, sentiment necunoscut lui, iată ce a știut să-i ofere Alcmène lui Jupiter. Cei drept, ceeace nu i-ar fi oferit și luase el. Dar asta rămâne veșnic un secret pentru soția lui Amphitryon, care totuși va numi pe fiul ei Hercule, în semn de prietenie pentru Jupiter cel mărinimos.

Chiar rezumând numai piesa se evidențiază lezne că Alcmène o duce toată pe umerii săi. Când acești umeri sunt ai D-rei Valentine Tessier, nu se poate plânge nimeni. Autorul nu putea visa o interpretă mai perfectă; publicul, o Alcmène mai frumoasă, mai sinceră și mai diplomată.

Actul al doilea e un pur deliciu. Fantezia d-lui Giraudoux și-a dat liber curs. Cine ar putea să rămână nesimțitor în fața avalanșei de comparații pline de gingășie, de frăgezime; de spirit? Nici chiar cine a venit cu gânduri preconcepute.

Apariția Ledei, e o născocire reușită.

Interpretarea, decorurile, costumele, tot contribuie să răspândească vraja nelăgăduită ce se desprinde din acest spectacol.

În scurt, o seară plăcută, foarte plăcută; după care cu o evlavie mai duioasă, se va redeschide Amphitryon — cel de Molière.

Paris, Noembrie 1929.

DIMITRY.

O SCENĂ DIN AMPHITRYON

(În fața ușei Alcmènei, Jupiter și Mercur au sosit. Stăpânul zeilor a luat forma lui Amphitryon, dar e greu pentru un zeu să ia chipul unui om, și Mercur crede nimerit să dea următoarele sfaturi lui Jupiter.

Mercur (d-l Jouvet): I-ai auzit, Jupiter?

Jupiter (Dl. Renoir). Cum Jupiter? Sunt Amphitryon.

Mercur: Pe mine nu mă poți înșela. Mirosi a zeu la 20 de pași.

Jupiter: E copia exactă a hainelor lui Amphitryon.

Mercur: Nu e vorba de haine. Dar chiar în privința hainelor te înșeli. Privește-le. Îmi eși din măracini, și nu se vede nicio urmă. În zadar le cercetez, nu zăresc aceea pornire irezistibilă spre uzură și lăbărțea-lă pe care o au stofele cele mai bune din clipa în care au început să fie purtate.

Hainele-ți sunt veșnice. Acum, întoarce-te Jupiter: Să mă întorc?

Mercur: Oamenii ca și zeii își închipuiesc că femeile nu-i văd decât din față. Se împopoțonează cu mustăți, cu piepturi late cu zorzoane. Nu știu că femeile se prefac orbite de înfățișarea lor scilicet în timp ce șirete, la culme, stau la pândă, și privesc pe la spate, spatele care nu știe să mintă.

Jupiter: N'are a face, va fi întineric.

Mercur: Nu se știe. Dacă păstrezi asupra-ți strălucirea divinității nu va fi tocmai întineric. Cum erzi că-și va putea recunoaște Alcmène soțul într'un asemenea cerc de lumină.

Jupiter: Cum s'au înșelat toate celelalte.

Mercur: Ba crede-mă pe mine, n'a fost niciuna de bună credință. Mărturisește că-ți plăcea să te irădezi prin cine știe ce ispravă sau prin exces de lumină; care face trupul translucid și descotorosește astfel de lămpile cu ulei atât de supărătoare.

Jupiter: Poate cunoaște și un zeu plăcere de a fi iubit pentru el însuși.

Mercur: Teama-mi e că Alcmène nu-ți va îngădui o astfel de plăcere. Mulțumesc-te cu forma soțului.

Jupiter: Fie, deocamdată. Apoi vom vedea. Cum îți par hainele acum?

Mercur: Tot trupul trebuie să fie fără cusur... vino aci la lumină să-ți ticlească uniforma omenească... mai aproape, prietene, nu văd.

Jupiter: De mă apropii vom fi văzuți, mai bine apropie luna.

Mercur: Iată o adevărată vorbă de Dumnezeu, și de care vorbe ai trebui să mi te ferești, dorinți ca acestea n'au nimic omenească. Omul nu vrea să se apropie de el amorul, gloria, luna; ci vrea ca el să se apropie de ele, chiar cu anevoință, cu prețul vieții, târându-se. Pe ele le vrea nemăscate.

Jupiter: Cum îmi găsești ochii?

Mercur: Să-i vedem. Prea strălucitori. Au numai iris, fără corneă, nici o urmă de glandă lacrimală, și vei avea poate ocazia să plângi. Privirile în loc să iradiază dela nervii optici, pornesc dela un focar exterior străbat craniul. Nu cere soaremi ochi omenești. Lumina din ochii oamenilor e mai ales sfioasă, blândă. Chiar euceritorii n'au colca decât două candelule. Ce priviri aveai odinioară în asemenea ocazii?

Jupiter: Nu știu, am uitat. Acum sunt mai potrivite?

Mercur: Nu fără fosfor. Schimbăți te rog ochii de pisică. Ți se mai văd încă privirile prin pleoape când clipești. Ia... mai domol... Te poți vedea în ochii aceluia? Pune-le un fond de piatră? de muschiu...

Jupiter: N'are strica un fond de aventurină, cu reflecte de aur.

Mercur: Aur, nu ne trebuie. Agata, chihlimbar. Bine dar roșu, n'ai pus niciodată roșu?

Jupiter: Odată din sașă mi-am făcut sprincene și gene roșii.

Mercur: Eu îți vorbesc despre acel fir

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

În sala Mozart expune pictorul G. Cardaș lucrări interesante atât prin factura lor cât și prin idea nouă ce aduce. Idea nu stăruiează numai cercetărilor științifice, ci și celor artistice. Se poate afirma că idea îmbrăcată în atmosfera ce domină manifestările artistice, prezintă o notă atractivă, invizibilă, dar totuși simțită de un suflet înțelegător.

Pictorul Cardaș este dominat de idea adevărului, ca atare, excluderea metafizicului ce denaturează, nefiind conform cu firea lucrurilor.

Astfel minunatele sale peisajuri orientale, transpun pe cel ce le privește în acele locuri de viață îndepărtată nouă „civilizațiilor”, creind o atmosferă aparte atât prin colorit cât și prin stilizarea formelor. Rețin din acest domeniu: *peisajul pe Nil*, — atrăgător prin compoziția sa bogată, — *colț din Cairo* — o superioară distribuire a umbrelor, — *moschee arabă din Cairo*, *Sfinxul, întoarcerea dela Nil, prin stepă*, ș. a. m. d.

Tot din acest gen, solicită o atențiune deosebită peisajurile dobrogene: *interior de cafenea din Balcic*, *cocioabă din Tulcea*, *stradă din Balcic*, etc.

Culoarea caldă și inspirată, alături de înțelegerea formelor, pusă în slujba ideii adevărului asigură succesul meritat al pictorului dobrogean G. Cardaș.

Pictorul G. Lazăr realizează progrese vădite. Nu este modernist, nu este nici clasic. Trebuie căutată în altă direcțiune nota dominantă a pictorului. Astfel privind: *în fața mării, nud la mare, studiu la mare, nud*, ș. a. m. d., vezi că ai în față un idealist. Cultul formei este superior înțeles, neconștient la o denaturare a realității studiate. Câteva compozițiuni, atrăgătoare prin bogăția culorilor și atitudinilor — *școlarul, René scriind, făcând toaleta, pe divan, țigancă cu flori, țigani lăutari, fărâncă la fereastră*, etc. — evidențiază factura superioară a expoziției pictorului Lazăr.

În sfârșit câteva portrete din cari rețin pe al d-lui Trancu-Iași, arată pe expo-zant ca un adânc cunoscător psihologic și ca atare ca un excelent portretist.

Pictorul Paul Verona este un modernist atrăgător prin simplitatea și naturalitatea ce respiră lucrările sale. Această afirmațiune își găsește localizare în deosebi în studierea naturii și a trupului omeneș. *Sanie prin pădure, sanie cu fete, iarnă cu soare, viscol și sanie*, oferă ochiului ceva cu adevărat sublim atât prin seninătatea traspusă, cât și majestatea măiastră a unui anotimp. *Nud, pe terasă, nud pastel*, redată printr'o mlađiere interesantă și reală, relevază un succes al atitudinilor!

Însfârșit florile — domeniu ce apar-

ține mai ales artistelor, mai rar artiștilor — ocupă un loc de frunte în expoziția pictorului Paul Verona. *Lalele, petunii, crăițe, lalele în vas verde, garoafe, bujori*, etc... sunt dominate de aceeași simplitate senină ce respiră întreaga expoziție, realizând o atmosferă de superioară creațiune artistică.

Doamna Aurelia Ananescu are talent ce se ogliuiește în plăcute peisajuri — *case țărănești din Muscel, fântână din Balcic, Palatul din Balcic* — și în natură moartă — *pepene și struguri, căpșune și flori — garoafe, cristanteme, tufănele, cârciumărese*, etc.

O linie sigură — cu oarecari excepții — dominată de o adâncă înțelegere psihologică a lucrului studiat ar asigura expo-zantei nu succes deosebit, dacă coloritul n'ar fi denaturat printr'o exagerare vădită, pe abocarea excesivă. Artistul nu trebuie să redea mai multă viață, decât natura a înzestrat realitatea, căci altfel se poate spune și doamnei Aurelia Ananescu, după cum sună vechiul proverb: „video meliora deteriora sequor!”

de nisip care se află în colțul ochilor omenești și amintesc amănților firea lor animală.

Jupiter: Așa?

Mercur: Nu în colțul ăsta, în celalt. E... ochii; treacă meargă. Să ne ocupăm de piele.

Jupiter: Pielea mea?

Mercur: Prea netedă, prea moale și-e pielea? E o piele de copil. Trebuie o piele peste care vântul să fi suflat treizeci de ani, care să o fi bătut aerul și apa de mare timp de 50 ani. Trebuie o piele pe care nimic nu crește, cea mai stearpă bu-cățică de univers, un sac de călătorie supremă fără încuetoare; pe care să nu o poată ataca nici lacrimile, nici vinurile, nici supărările... pielea asta nu ține nici la două călătorii? Și mai strângeți haina omenească, joci în piele.

Jupiter: Nu-mi e îndemână, iată că-mi simt inima cum bate, arterile că se umflă și vinele că se turtesc. Mă simt un filtru, un nisipar de sânge... Ceasul omeneș bate în mine și mă muncește. Nădăjduesc că sărmanii muritori nu îndură atâta chin.

Mercur: În ziua nașterii și în a morții.

Jupiter: E foarte nesuferit să simți cum te naști și cum mori în aceeași clipă.

Mercur: Nesuferit e și când operațiile sunt separate.

Jupiter: Ai acum impresia că te afli în fața unui om?

Mercur: Încă nu. Ceeace constat mai cu deosebire când mă aflu în fața unui om, în fața unui corp viu de om, e că acesta se schimbă în ficce clipă; neconștient îmbătrânește? Până și în ochi îi văd lumina îmbătrânind.

Jupiter: Să încercăm. Și pentru a mă deprinde să repet: Voiu muri, voiu muri.

Mercur: O! O! prea iute. Iți văd părul crescând, unghiile lungindu-se sbârciturile săpându-se. Ia... Ia... mai domol. Mena-jează-ți ventriculele. Trăiești acum viața unui câine sau a unei pisici.

Jupiter: E mai bine așa?

Mercur: Acum sunt prea încete bătaiele E ritmul peștilor acesta. Ia... Ia... Așa! Un bun galop mijlociu. După mersul acesta Amphitryon își recunoaște caii și Alcemene inima soțului său.

Jupiter: Cele din urmă sfaturi?

Mercur: Evită orice gest solemn. Univer-sul mai greu de înșelat decât oamenii recunoscându-te ar risca să reacționeze prea puternic. Așa de pildă să nu incre-țești din sprincene sau să nu cumva să ridici un braț.

Jupiter: Creerului nu-i lipsește nimic?

Mercur: Bine zici, uitam creerul. Tre-buiesc înlocuite noșunile divine prin no-țiuni umane... Ce cageți despre univers, cari îți sunt vederile?

Jupiter: Vederile mele asupra univer-sului? Cred că pământul acesta e plan,

complect plan. Că aerul e numai aer; apa apă; natura natură și spiritul spirit. Iată tot.

Mercur: Simți dorința să-ți desparți părul printr'o cărare dreaptă și să-l men-ții prin fixativ?

Jupiter: Așa e; simt această dorință.

Mercur: Ai ideea că singur exiști, că nu poți fi singur decât de propria-ți exis-tență?

Jupiter: Da, și e în adevăr foarte ciu-dat să te simți astfel închis în tine însuși.

Mercur: Ai ideea că vei muri într'o bună zi?

Jupiter: Eu nu, dar bieții mei prieteni, vai, ei vor muri, eu însă nu.

Mercur: Ai și dat uitărei pe toate feme-ile pe care-le ai iubit?

Jupiter: Iubit? Eu! N'am iubit pe ni-meni alta n'am iubit până la Alcemene!

Mercur: Foarte bine. Dar despre cer ce gâdești?

Jupiter: Gândesc că cerul îmi aparține. Mai mult chiar de când eram Jupiter. Iar soarele gândesc că e mic; și pământul imens. Mă simt deodată mai frumos decât Apolon, mai voinic și mai vrednic de fapte mari decât Marte! Pentru întâia oară mă văd, mă simt într'adevăr stăpâ-nul zeilor.

Mercur: Acum într'adevăr, iată-te om!

Jupiter: Așa, pentru odată.

JEAN GIRAUDOUX

AȘA ȘI-AȘA...

Despre ANTICHITATEA PĂGANĂ ȘI CREȘTINISMUL vorbește d. I. Valaori într'un judicios articol al „Revistei clasice” care se prezintă din ce în ce mai completă. După ce se subliniază „transformarea laborioasă și profundă”, produsă, odată cu aparițiunea creștinismului în imperiul roman, autorul urmărește fazele acestei înflăcări, insistându-se asupra luptei dintre cele două Societăți: păgână și creștină. Se dă toată atențiunea figurii lui Constantin cel Mare, a cărui operă a fost o „semi-îsbuțire”... „contribuind, pentru un moment, la evitarea catastrofei și la prelungirea agoniei”. La sfârșit ni se subliniază inovațiile creștinismului:

Stabilirea unei puteri spirituale, independentă de cea temporală și separată de cea politică;

literatura păgână e în declin, iar cea creștină era alimentată de un izvor abundent;

în domeniul moral, creștinismul s'a făcut stăpân pe suflete;

a săvârșit opera glorificării, spiritului. Studiul d-lui Valaori este nu numai instructiv, dar metodic și necesar.

EMINESCU ȘI MODELELE FRANCEZE, este — probabil introducerea unui studiu (scouri franceze în opera lui Eminescu) publicat în No. 2 al revistei „Indreptar” sub semnătura d-lui I. M. Rașcu.

Este o cercetare cu atât mai trebuincioasă cu cât, din acest punct de vedere, terenul cercetărilor continuă să fie neexploatat (cu excepția unor fericite începuturi, în fruntea cărora trebuie socotită: Le poète, Eminescu et la poésie lyrique française a tânărului cercetător D. Al. Nanu).

Fără îndoială, în astfel de împrejurări, nu ne rămâne decât să așteptăm întreaga lucrare a d-lui Rașcu, sobră, metodică și sintetică, așa cum o anunță fragmentul publicat în „Indreptar”.

Restul numărului — comod și încă plăpând.

Pagina exotică: patru poezii din opera poetului francez Emille Vitta — caracterizat, cu justețe, în „Aspecte și atitudini”.

Cronica — bogată și variată, ba chiar edificatoare, minus exhibițiile stilistice sem-nate H.

Fără îndoială „Indreptar”-ul are tot dreptul să pășească și înainte și... în sus.

ÎȘI CONTINUA cu regularitate apariția „Buletinul cărții românești”, ajuns la No. 3 (an. II), aducând bogate informații în legătură cu literatura, filosofia, pedagogia, dreptul, istoria și teologia. Coperta închinată d-lui I. Pillat — în legătură cu opera cărții ni se dau aprecieri critice.

La „poezie” se anunță:
Gr. Alexandrescu — poezii, cu o introducere de d. Gh. Adamescu;
Cazimir Otilia: Licurici;
Iosif St. O.: Din zile mari;
Măndru A.: Floarea Tibrului;
Sadoveanu Marin Ion: Cântec de rob;

Sperația Th.: Anecdote de post.
În schimb capitolul „Nuvele, povestiri...” aduce mai ales traduceri.

Romane originale:
Agârbiceanu I.: Dolor;
Dorian Emil: Profeși și paiațe.

IMPRESIONANTE AMINTIRI din viața de școlar publică d. I. Agârbiceanu în „Adev. literar”, 485, sub titlul „Întâia oră de botanică”.

În acelaș număr d. T. Argezi, cu bucată „Drepturile femeii” ne arată că poate să scrie și *altfel*, adică așa cum ne-ar plăcea să l'cetim cât mai des. Ce păcat că și acest fragment se încheie atât de... scabros.

DUPĂ EXPERIENȚA cu suplimentul umoristic, *Vremea* recurge la altul cel literar, pus sub conducerea d-lui Camil Baltazar.

BUNĂ IDEE a avut d. Alexandru Lupescu Melin, publicând într'o broșură, cu îngrijire întocmită, cercetarea despre „Xilografii cari au lucrat în tiparnița cea veche dela Blaj”. (1750—1800). E vorba de tiparnița vladicăi Aron dela Blaj, care a dat la lumină o sumedenie de cărți religioase, toate presărate cu gravuri dintre cele mai interesante, dovedind că, la Blaj, a fost o întreagă oficină de xilografie. E vorba despre tipografia „restaurată de către vladica Petru Pavel Aron, din vechea tipografie dela Alba Iulia și dela Sas Sebes”, adusă la Blaj, într'o mară învelită”. Articolul aduce în lumină numele a 18 tipografi și gravori „cari, dela 1750 și până la 1800, au aruncat, în ogorul însetat al nației noastre, mai mult ca 60 de cărți de folos sufletesc, împolobite, aproape toate, cu gravuri de lemn de cea mai bună artă pământeană”.

Broșura se încheie cu 16 plachete din acelea datorite xilografilor: Vlaicu, Ivanichie, Petru P. Răușnicianul, Petru Tekeld.

Astfel de cercetări sunt de un neprețuit folos: ele aruncă o vie lumină asupra trecutului cultural al neamului nostru.

DESPRE POEZIE („Viața literară, 125), — pun: d. Eug. Iovinescu:

„...cetește poezie acia cari... fac poezie.

„Noi nu avem un public intelectual care să citească poezie și orice-ai face, ca să îl atragi, e inutil. În țara noastră sunt câteva mii de cetitori de poezie pe care te poți baza — sunt candidații coșurilor de redacție — dar adevărații cetitori nu sunt nici cu sutele și aceștia sunt foștii sau actualii poeți”.

d. Al. Philipide: „Poezia modernistă cred că atrage și respinge în acelaș timp. Atrage prin forma ei, respinge prin fond, care, de cele mai multe ori, este foarte puțin nou și foarte puțin nutritiv”;

d. M. Tomoghin („Cartea românească”): „Către poezie nu s'ar putea atrage decât tineretul universitar și liceal și aceasta numai prin imboldul profesorilor de specialitate cari ar trebui să le pretindă lucrări scrise și recitări... Celălalt public

cred că este pierdut și nu se va putea găsi totemai ușor mijlocul pentru a-l atrage către versuri”.

Așadar, de comun acord critica, poezia și editura sfârșese prin a recunoaște că poezia românească trece printr'un greu impas. Să nu fie una din cauzele acestei antipatii și nivelul — de submediocritate — până la care a fost cobrăta poezia, după războiu?

Nu de alta, dar aici ar începe și îndreptarea.

CATEVA INDRUMARI METODICE este titlul unei conștientioase lucrări pedagogice pe care d. prof. Ion F. Buricescu, apreciat cercetător în pedagogie și filosofie, o oferă, într'un volum îngrijit, editat de „Cultura românească”, mai ales normaliştilor și învățătorilor.

Pornită în urma unei îndelungate experiențe lucrarea de față urmărește să înlăture unele piedici din calea tineretului învățătoresc și se ridică mai ales în contra formalismului sec, a mecanizării. Fără să fie un adept al nihilismului pedagogic, d. Buricescu dovedește că „aplicarea principiilor nu se poate face decât judecând în fiecare caz particular”, pentru că „o lecție nu poate fi făcută de două ori la fel”.

Lucrarea cuprinde, în afară de preavântare următoarele 5 capitole: Cum se prepară o lecție; Exercițiile intuitive; Ceteirea; Interogația; Narațiunea istorică — toate de interes fundamental și poate fi utilizată cu folos de toți cei cari se interesează de bunul mers al școlii românești.

Tată de ce o recomandăm cu toată căldura.

O DUOASA „REVEDERE”, cu atmosferă rustică, publică d. St. Păun-Rovine în No. 317 al „Culturii poporului”. Păcat de unele scăpări formale.

Decisivă e mai ales ultima strofă:

M'asez pe-un scaun... Mama plânge,
De bucurie și întristare:
— Să nu mai pleci! O! nu!
măicuță
„Aice e atâtea... Soure!”.

P. I. P.

CE ÎNCEPERE DE LA 11 APRILIE C. „UNIVERSUL LITERAR”, VA PUBLICA O INTERESANTĂ SERIE DE INTERVIEW-URI LUATE MARILOR SCRIBTOBI, POEȚI ȘI CRONICARI AI SCRISULUI ROMANESC.

Literara

o seamă de cuvinie

Xenofon, era foarte tânăr când într-o zi fu acostat pe stradă de Socrate care fusese frapat de frumusețea și modestia lui. Socrate îi bară drumul cu bastonul și îl interpelă de unde își poate cumpăra obiectele necesare pentru a fi și el frumos. Xenofon îi răspunse:

— Din piașă!
— Și unde se poate învăța ca să fi bun și virtuos?
— Nu știu! zise filozoful. Dar dacă înșiși mult urmează-mă și am să-ți arăt.
Din acel moment Xenofon deveni discipolul lui Socrate.

Impăratul Caligula, auzind vocea unui cântăreț, care se vălta, în timp ce era biciuit de soldații săi, găsi vocea cântăreșului foarte sonoră și-i prelungi pedeapsa pentru plăcerea de a-i auzi cât mai mult vocea.

Contele de Ségur împrumută, la o seară, prietenului său Rivarol un inel cu capul lui Cezar.

Câteva zile mai târziu după aceea, contele de Ségur îl ceru înapoi lui Rivarol.
— Cezar nu se predă! răspunse Rivarol!

În timpul unui naufragiu, mai multe persoane se putuseră salva înorând până la o insulă, care lor început se credea că este pustie. Dar după ce meraseră în lung și în lat unul din ei zări un om spânzurat de un pom.

— Slavă Domnului, spuse el, suntem pe o insulă cu populația civilizată.

Câtva timp după înțorcerea sa din Egipt, Bonaparte dejună la prietenul său Gohier.

Acesta îl întrebă ce admirase mai mult egiptenii la tot ce inventase Napoleon.

— Aceiaș curiozitate am avut-o și eu și aceiaș întrebare am pus-o unui mare demnitar din Egipt. El mi-a răspuns că ceea ce mirase mai mult pe locuitorii de acolo, este de a mă fi văzut mâncând și bând în acelaș timp, lucru pe care îl vor pune și ei în practică.

După lupta dela Senef, marele Condé, victorios, se duse să salute pe Ludovic al XIV-lea la Versailles.

Regele îl primi în capul scării. Prințul de Condé care suferea grozav de gulă, cu mare greutate putu să urce scările.

— Sire, cer iertare Majestății Voastre de a o face să mă aștepte atât!

Regele îi răspunse:
— Scumpe vere, nu te grăbi! Când cineva este încărcat cu atâți lauri ca d-ta, nu poate din cauza greutateii să meargă repede.

b a z a r

ADVERSARI POLITICI ȘI DUPĂ MOARTE

Un straniu gest a fost făcut acum câteva zile de un locuitor din satul Conteville. (Franța). Cu prilejul ultimelor alegeri comunale, un fermier din acel sat, anume François făcuse contestație în contra unui concetățean al său, anume Chatelais.

Acesta murise acum 6 luni de zile având însă urta inspirație de a muri înainte ca instanța de drept să dea sentința privitor la contestația introdusă de François.

Zilele trecute primarul localității a primit sentința dată de consiliul de stat prin care se anula alegerea. El a înaintat-o imediat, pentru a lua cunoștință de ea, lui François, care a și luat drumul cimitirului și oprindu-se la mormântul adversarului său, a înfipt-o într-un țărș la capul moriului, bănuind probabil că astfel ar putea face pentru ultima oară sânge rău adversarului său.

Gestul a fost descoperit chiar a doua zi de doamna Chatelais care se dusesese să viziteze mormântul soțului ei. François va fi dat în judecată pentru profanare.

O RĂSCOALĂ ÎNTR'O ÎNCHISOARE AMERICANĂ

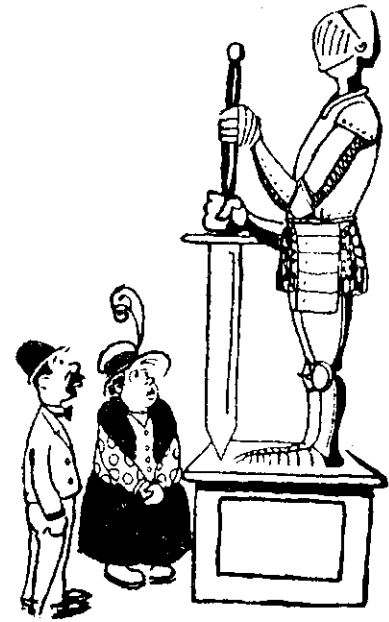
Zilele trecute a izbucnit la penitenciarul din Jefferson-City o revoltă. 600 de pușcăriși au refuzat să părăsească mesele după ce terminaseră prânzul și au încercat să facă o demonstrație sgomotoasă asvârlind cu cuțitele și cu străchinile în capul paznicilor. Rebeliunea n'a putut fi potolită decât după ce s'au adus în sala de mese mitraliere. Delicvenții au fost în cele din urmă risipiți și închiși în celulele lor după ce gardienii au făcut uz de bombe cu gaze lacrimogene. Ordinea n'a putut fi restabilită decât după ce paznicii au rănit vreo 20 dintre rebeli.

CHIAPLIN VIZITEAZĂ EUROPA

Incomparabilul comic Charlie Chaplin va vizita în curând Anglia. El va părăsi America de îndată ce va fi terminat realizarea filmului „Luminile orașului” și va face o călătorie de plăcere în Europa. În capitala Angliei unde n'a mai fost din anul 1921 i se va face acestui rege al râsului o primire gran-lioasă. Nu-i lipsit de interes să spunem că strălucitul as al ecranului s'a născut în Lambeth, lângă Londra.

caricatura zilei

LA MUZEU

— Vezi? Astfel se îmbrăceau cavalerii în evul mediu pentru a călători în tramvaie sau în taxi-couri în orele de aglomerație.

(Pêle-Mêle-Paris)

COȘMAR...

Visul unuia care trebuia să-i cumpere o blană scumpă nevastă-si.

(Life-New-York)

DETECTIVII I.

— Celebrul detectiv Sherlock Holmes și-a pierdut butonul dela guler.

(Indge-New-York)

Pagini uitate

ANTON PANN

POVESTEA VORBII

Doi inși se întovărășiră cu învoire într'un an
Și mergând închiriară 'n oraș cărciumă și han.
Însă unul c'osteneală la vânzare-a stăru,
Ș'altul puind capitalul vin, rachiu a'i târgea.
Deci acel cu capitalul încoaci încolo umblând,
Pe la dealuri și poverne, vin, rachiu, cumpărând,
Prețul la fiește care mai încăreat îl spunea
Și câștigu'ncărcăturii într'altă pungă 'l punea.
Cel din han iar, ea și dânsul, alte 'n folosu-i făcea,
El băga cu doniți apă în marfa ce-i aducea,
Și pentru acel adaus din vânzare bani trăgea
Și într'o osebită pungă îi băga și îi strângea.
Dar pentru această faptă îi veni a se gândi
Ca nu prin vre-o întâmplare taina a se dovedi,
Și având în han la soare o butie de oțet,
În care tot turna apă și vindea încet, încet,
Aruncă pe vrana buției banii ce îi tănuia,
Ș'apoi d'aci înainte tot mereu punea în ea.
Cel cu capitalul iarăși setof gândi me'ncelat
În ce loc să pună banii câștigați din încăreat.
Tovarășul să nu-i simtă uneltitul meșteșug
Și să i se dea pe față tainicul său vicleșug.
Într'acestea văzând butia cea cu oțet, zisă sus,
Socoti că nu se poate alt loc mai sigur de pus,
Și scoțând prin taină banii într'înșă a-i slobozi,
Unde și cel-alt tovarăș punea în fiecere zi:
Apoi d'aci înainte amândoi ce câștigau.
Pe ascuns unul de altul tot mereu în ea băgau.

Deci împlinindu-se anul, au luat, s'au socotit
Ș'amândoi ea să mai fie tovarăși nu s'a învoit:
Marfă nu le rămăsese, nici mai mult nici mai puțin.
De cât butea cu oțetul ș'o butie iar cu vin:
La împărțire fiecere butia cu oțet cerea
Și pe cea cu vin nici unul în partea lui nu o vrea.
De și costa mai mult vinul, după cum l'au prețuit
Dar în butia cu oțetul era câte s'au hojit.
Dacă văd și văd ei cum că cu certuri nu se impac,
Și pe oameni d'acest lucru ea să se mire îi fac,
Începură între dânșii oarecum a hănni,
Și nu putea unul altui gândul a-și destăinui.
Unul zicea întru sine: „poate tovarășul meu
M'a văzut cumva vr'odată când aruncam banii eu!”
Cel-alt așa zice iarăși: „Poate că'n ea când am pus
M'o îi văzut oare cine și ducându-se 'i-a spus?”
Și ca să se înțeleagă între dânșii prin cuvânt,
Se pun și unul pe altul, se întreb cu jurământ.
Cum că: ce este pricina între dânșii de se cert
Și'n partea sa fie care cere butia cu oțet?
La întrebările acestea socotind că s'au simțit,
Își spuseră unul altu'i cum și ce fel s'a hojit,
Și cum banii tot în butia cea oțet îi lăsa.
Socotind fiește care să o ia în partea sa.
Dar de vreme ce secretul între ei s'a dovedit,
Acea butie cu oțetul s'o spargă a trebuit.
Așa dar prin învoire acea butie ei spărgând
Și unul și altul parte deopotrivă luând,
Puseră banii 'n chimire și s'au despărțit pe loc.
Și să-și caute, plecară, norocirea într'alt loc.

Unul dar plecând să meargă la un oraș osebuit,
Fîind vară și căldură foarte de nesuferit
Când veni un râu să treacă, care era foarte lat
Și se vedea apa într'însul ca cristalul cel curat.
El poțind ca să se scalde, să răsufle de zădul,
Descălecând legă calul la umbra a unui stuf,
Se dezbracă pân'la una, cântând bucurat nespus.
Și d'asupra peste haine chimirul cu bani 'l-a pus.
Când intră ca să se scalde și 'ncepu a înnota
Îi veni 'n gând să se întoarcă spre haine a se uita,
Când iacă un vultur mare în zbor pe aci trecând,
Și zăbind chimirul roșu că e vr'o carne crezând,

Se repăzi de odată cu un zbor grabnic nespus
Și răpindu'l între ghiare se înalță iar în sus;
El zăbind ingrab' din apă alergă după el gol,
Strigând, zbierând, răcnind tare, slobozind și un pistol,
Vulturul de spaimă 'ndată armă, glas, când auzi
Chimirul care îl luase drept în râu îl slobozi,
Care a săltat prin unde ceva, unde a căzut,
Și îl petrecu cu ochii până când nu s'a văzut.
El atunci elătind cu capul și privind spre cer în sus,
Zice: — Din apă veniră și iar în apă s'au dus.

Cel-alt, și el plecând iarăși la un oraș depărtat,
Unde trebuia să meargă pe apă și pe uscat,
Dacă ajunse la mare, pe un vas se îmbarcă,
Și cu toții împreună spre acea parte plecă.
Calea fiind foarte lungă, el în oarecare ceas
În corabie d'o parte în singurit loc s'a tras,
Și își descinse chimirul încare banii era,
Li scoase, îi turnă 'n poală și 'ncepu a-i număra:
O maimuță, căpitanul corăbiei ce-o avea,
Și din catarg de sus toama cum sta și la el privea,
Li vedea toată mișcarea în acel ceas ce-o făcea,
Și galbenii în chimiru-i carii frumos strălucea;
Se coborî pe hojește și de departe pândi,
Până când adună banii, în chimir îi grămădi.
Ș'alătura lângă sine după ce îl lăsa jos
Ca să-și potrivească trupul, să-l încingă mai frumos,
Îl răpi din ochi îndată și fugind pe catarg sus,
Cu chimirul împreună tocmăi în vârful-i s'a pus,
Și acolo deschizându-l începu-a scoate din el
Galbenii cari-i văzuse și a face într'acel fel:
C'o mână fiind chimirul, alta cu galbeni umplea,
Și privind-i câte unul în mare îi asvârlea.
Rar, numai din doi, trei unul și în partea-i arunca.
Care sta cu priveghere să-i adune cum pica.
Astfel tot făcând maimuța până când a isprăvit,
În cele mai de pe urmă chimirul 'i-a asvârli.
El văzându-se, săracul, fără veste într'acel râu,
Și numărând ce adunase, oftând zise 'n gândul său:
„Banii căși cu nedreptate câștigași cari-i 'i-am pus,
După cum haram veniră astfel și haram s'au dus!”

Astfel e omul,
După ce răstoarnă carul, atuncea vede drumul cel bun. — Ci
Dobândă multă rupe ciochinile. — Dar însă,
Cinci degete sunt la o mână și unul cu altul nu se potrivește.
Roatele se gonece una pe alta și nu se ajung niciodată.
Unde e marfă și pagubă. — Ș'apoi,
Buțile goale mai mult sunet fac. — Și,
Vinovatul mai mare gură face. — Adică:
A mâncat aguridă părănii
Și și-au strepezit copiii dinții. — Și,
A mâncat urdă cu usturoi și cere să-i miroasă gura a lapte
Tovarăș numai la câștig, la pagubă pune cârlig.
Mărgăritarul stă în fundul mării și mortăciunea plutește pe
[d'asupra apei. — Ci mai bine,

Dacă 'ți este casa mare
Bagă 'n ea un mărarine,
De cât pe fiește-cine. — Că,
Cine are străin, are în casă spin. — Dar și,
Dacă vom socoti noi
Cât intră 'n plăcintă foi, niciodată nu mâncăm. — Omul însă
Își încearcă gândul său, or pe bine, or pe rău.
Cărmaciul cu îngrijire bună
Scapă corabia de furtună. — Totdeauna,
Socoteala deasă e frație aleasă. — Că,
Din grăunțe mărunte se fac grămezi mai multe. — Pentru
În oală acoperită nimenea nu știe ce fierbe. — Și,
Omul de treabă nu iese din casă cu mâna goală. — Mult
[zic că,
Omului de ce-i place, d'ăia se îngrășe. — Însă,
Nici odată de tot pomul
Nu se poate 'ngrășa omul.

carti redactate în extrase

MAREA SARAH

(AMINTIRI DESPRE SARAH BERNHARDT)

de REYNALDO HAHN

Ambasadoare a artei dramatice franceze, Sarah Bernhardt a fost o apariție excepțională în analele teatrului mondial. Bogata sa gamă de resurse și virtualități înscrise îi dădea posibilitatea să se indentifice cu rolul pe care îl mânua cu o abilitate rară. Pentru toate aceste calități, numele ei va fi scris cu litere de aur în cartea marilor actori ai omenirii.

Nimic nu poate fi mai emoționant decât evocarea acestei mari artiste, care a făcut răsăritul său un atât de mare serviciu, pulverizându-i spiritul în întreaga omenire. Și în același timp nimic mai greu a conturat cu exactitate liniile mari și eterne ale personalității sale creatoare. Prea mare a fost geniul ei, prea mare eșecul pe care a dominat-o pentru ea să nu simți, în momentul când începea a aduce aminte, puterea supranaturală a ei, care te domină, te copleșește și te depășește. Reynaldo Hahn, după propria lui confesiune, un prieten intim al ei și-a adunat amintirile în acest volum, din care a înțeles să desprindă fizionomia delicată și gingașă a magistralei interprete din *Dama cu camelii*. Într-o foarte mare măsură a reușit. Sunt în cartea sa, presărate, odată cu atmosfera intimă și cordială sub care a cunoscut întotdeauna pe Sarah, și câteva momente emoționante din cariera ei artistică. Simplitatea și voioșia sub care privea toate lucrurile demne de atenția ei, ne înfățișează în ea și o adevărată apariție excepțională în această lume a actorilor despre care s'a spus multe lucruri rele și al căror subiect nu este încă epuizat.

În cele ce urmează, vom transcrie câteva fragmente din lucrarea d-lui Reynaldo Hahn, cele mai expresive, unde lectorii vor putea ghici unele trăsături ale genialei artiste franceze:

CAPITOLUL I

Vineri seara, 15 Mai

Al doilea și al treilea act din *Dama cu camelii*. Urce în cabina lui Sarah: ea tocmai terminase cu îmbrăcățul. Nu îi place prea mult toaleta sa din actul al doilea, acea rochie de cameră prea grea, care o îngroașe. Sarah revede ultimele amănunte ale toaletei. Este puțin gripată. „De-ai scōpa de grozăvia asta”, zice înțec. Apoi plecă chemată de cortină.

Actul al doilea este o minune de executare. Să fie oare aceasta numai frumusețe? Nu, este viața însăși și din viață ceace este mai spontan, mai nisensibil și mai dificil a reda prin mijloacele artei.

Cât de superioară o găsește pe Sarah Eleonorei Duse în acest act, cu toate că pentru mulți îi lipsește simțul natural. Să fie oare așa. Și dacă adevărul vieții este arătat prin prisma unei personalități rafinate, nu constituie oare acest lucru o frumusețe în plus? Sunt foarte sigur

că nici-o dată o comediantă n'a avut mai multă naturalitate în jocul de scenă ca Sarah în aceea a desnodământului: după dialogul cu Armand (câte detalii adevărate și simple, ca de exemplu când ea aștepta, plecând dela replica: „Să nu mai vorbim de aceasta”, până în momentul unde ea se așează la masă pentru cuplețul cel mare, este incomparabilă.

Se apropie de masă și începe să se pu-

SARAH BERNHARDT
în „Phedra”

dreze. Nu se întoarce decât o singură dată (pe jumătate, ceace dă gestului multă naturalitate) apoi cântă privind-se în oglindă. Nu este, poate, genială această interpretare, dar este feminină, grațioasă, este singurul mijloc natural de a merge să se pudreze, fredonând pentru a avea aerul că „nu se mai gândește acolo”.

Admir mai puțin felul cum ea conduce, această seară, restul scenei: replica este puțin uniformă, și eu am văzut-o pe Sarah executând mult mai bine.

În actul al treilea, poartă o rochie de muselin alb, cu volanuri, unde se armo-

nizează forma suplă a corpului său, a acestui corp care a inaugurat un nou gen de grație feminină. Un fileț alb cusut pe inimă dă toaletei sale eleganța pudică și caracteristică a epocii.

A trimis din cabina sa regisorului, pentru a fi puse pe scenă, mici și frumoase flori rose (ea va pune una la piept în momentul părăsirii casei sale scumpe) și un enorm buchet cu florile cari vor fi martore la discuția lor veselă asupra viitorului. Este aproape cu spatele la public. La replicile cu voce slabă, toată fiind absorbită de jerba pe care o alege cu o abilitate de florărească, rupând o ramură, și dând buchetului o dezordine simetrică.

Poartă absentă vasul cu flori până la intrarea tatălui Duval, pe care ea îl salută fără să-l privească, rămânând la locul ei, ca și cum ar fi vorba de un oaspete fără importanță. Ea este puțin mirată, zăbind o figură necunoscută și gravă. Această umire devine neliniște la aceste cuvinte spuse de necunoscut: „Sunt tatăl lui Armand!” Dar expresia sa se schimbă la auzul frazei îndârjite și neașteptate, pe care o pronunță bătrânul. Gura sa, întredeschisă de această nouitate, se îngheșue nervos pe colțul buzelor, sprincenele sale se ridică înțec: întreaga sa atitudine trădează o înfățișare mânișoasă, un suflet rănit care se revoltă; politeja, calmul răspunsului său se colorează de o ironie abia reținută care însă se accentuează când zice:

— Renunț mai mult pentru dv., ah! mai mult pentru dv., decât pentru mine.

Dar toată congestionarea dispare puțin câte puțin pe măsură ce scena înaintează. „Vă înșelați, vă asigur”, este zis fără siguranță, cu intenția unei femei fericită de a fi ascultat de glasul amorului ei.

Cum să descriu finalul actului? Orice artificiu a dispărut din jocul comediantei din momentul când ea se așează la masă, alături de tatăl Duval, pentru a-l asculta.

Am văzut-o exprimând în diverse moduri tremurul dureros pe care îl cauzează ideea de a părăsi pe Armand pentru totdeauna. În această seară are o privire fixă de o secundă, un țipăt ascuțit dar înăbușit, ca 'n fața unei dureri imediate, totale și exasperante. Vălul care îi ascunde viitorul pare că se limpezește pe ochii săi, și pe fruntea sa mare; pălește, și buzele îi tremură. Se simte, sub această paloare a expresiei, tumultul creierului, inima bate așa de repede că pare imobilă. Acela care n'a renunțat nici odată la viața sa în mod voluntar la o fericire, lovit de legăturile profunde cari îl atașau la o e-

tapă a vieții, care n'a întors inima sa dintr-o inimă unde mai rămăsese dragostea, acela nu înțelege cecece este etern în jocul Sarah-ei la sfârșitul acestui act. Nu se poate facecea să se descrie, dar trebuie să te revolți contra celor cari dencagă acestei definitive incarnațiuni a femeii îndrăgostite, adevăratul accentului. Căci aici nu sunt numai accente; sunt înăbușiri de plâns, lacrimi mai amare ca fierca, care vin mai departe încă decât dela acest suflet nenorocit, cari vin din fundul sufletului primei femei care a putut iubi și suferi, în acelaș timp.

CAPITOLUL II

5 August

În această seară, înainte de cină, n'am urcat să pun flori împrejurul oglinzii, în cabina lui Sarah. Ea sosește, în timp ce noi lucrăm, într-o rochie albă, măstoasă și fermecătoare, cu o foarte frumoasă hiană neagră. I se întinde hârtii și computuri.

— „Dominga! Maria! Nu mai veniți odată! Faceți-ne ceai!

Ea ține hârtiile cu o mână; pe cari le citește în timp ce i se dau explicații. Apoi se ridică se mai privește odată în oglindă, surâde și primește pe fiica lui Duberry venită pentru câțiva timp la Paris. Această tânără fată a repurtat succese la concursuri.

Sarah îi zice, îmbrățișând-o:

— Ei bine! Ai luat toate premiile?

— Douăsprezece! răspunse modest tânăra fată.

Sarah este uimită de acest sânge rece. Face câțiva pași, se oprește în fața florilor. Îmi mulțumește pentru ele și îmi spune că a conservat și celelalte flori, trimise acum 7 luni, cu toate că erau aproape vestejite.

Seara. *L'Aiglon*, ultimele acte.

Când sosim în cabina ei, Sarah era întinsă pe un Chaise-long. Vorbim de toate. Ea este îmbrăcată în uniformă albă, cu decorații multe. Ochiu săi clari strălucesc deasupra buzelor roșii. Se ridică la anunțarea regisorului și ne spune să ocupăm avant-loja sa. Urmărim de acolo, actul al patrulea, unde este așa de surprinzătoare prin sobrietatea și finuta jocului său. Când întinde lui Guitry farfuria servită, i-o dă cu un gest brusca care face să cadă o bucată de pâine.

În acest moment, este divină, de o siluetă melancolică și așa de nobilă, încât privind-o, niși aproape să așculți această voce de necomparat care cântă pe note grave cu suavitatea unei voci celte.

După aceea, în cabina sa, este inconjunctă de vizitatori dintre cari, unul Domnul de L... secretar al d-lui R..., bine făcut care înădușește cântând să o convingă pe Sarah că va fi decorată. Ea arată o neîncredere obișnuită, și surâde aproape ironic spunându-i că va fi în orice caz decorată de tribunalul comercial. Eu îl întreb dacă Sarah are „palmelc academice”. Ea însă nu suferă această amabilitate și aproape se supără:

— Tu știi bine că nu le-ai fi acceptat niciodată.

Caut să-i explic... Dar e în zadar.

În actul al cincilea, sub raza albă, Sarah este diafană, cu toate că uniformă nu-i îngăduie mai multă suplețe.

Înainte de al 5-lea se reazemă de brațul meu pentru a urea scările cari merg spre scenă și mâna sa lasă o dără de parfum care persistă încă.

La sfârșit, în cabină, discutăm. Ea găsește că Frederick de Madrazo, are o voce de teatru, că *Duse* n'are dreptul să se plângă de piesa *le Feu* și că *D'Anunzio* n'a meritat atâtea reproșuri ale publicului în legătură cu această carte, unde n'a avut altă grijă decât să se glorifice constant.

Intinzându-mi mâna, Sarah face o mică reverență comică.

Moartea a fost jucată, astăseară, magnific, cu mai mult realism decât în alte seri. Pielea pare înghețată pe umerii obrajilor. Paloarea devine aproape cadaverică. Scena lecturii scrisorii este extraordinară: această respirație monotonă, surdă, înăbușită, această privire dureroasă și fixă, toate aceste semne prevestind o tristețe, o slăbiciune mortală, atestază în mod cert genialitatea interpretării ei, nu poți ajunge aci numai cu talentul și cu experiența. Acel gest nerăbdător prin care mișcă credințele sale pentru a auzi mai bine, dorința nebună, efortul spiritului său în acel moment de amintire descu-rajatoare, și „Napolcon”-ul final, abia schișat dar preferat ca o a doua rațiune pasionantă, toate acestea egalează cele mai frumoase momente de piatră.

CAPITOLUL VII

Duminică seara

Tosca. Intrarea fastuoasă a ei. Artificiu fermecător care consistă în a purta buchetul pe brațul stâng, cecece îi maschează fața cu flori. Gentilețe amuzantă când zice lui Mario, cu un aer bănuitor: Tu vorbești cu cineva... tu faci: Puschwutt-wuttwuttwutt!“ După aceea fa o reverență Madonei până la pământ. Mirată de o naturaleță nimitoare, când îi răspunde lui Mario, care îi enumără frumusețile marchizei Attavanti: „Dumnezeule! ce are ea așa de frumos!“ Apoi câte detalii în afârșitul scenei.

În actul al doilea n'am încetat să remarc în tot timpul cum Sarah a rămas în locul ei de *cântăreașă angajată*, în această adunare de oameni de lume. Este un tur de forță să rămâi astfel, ștearsă, cu toată preponderența pe care i-o impunea personalitatea sa.

În actul al treilea nici o nuanță care să nu fie observată cu atenție: este însăși perfecția. În cel de al patrulea este sublimă, peste tot. Dar ce sens al efectului și ce tehnică în felul de a juca prin care, după asasinatul lui Scarpiia, ca înmoaic servieia pentru a spăla sângele pe care îl are pe mâini, privește rochia pentru a se asigura că nu este stropită de sânge și apoi privește afară pe fereastră ridicându-se puțin pe vârful picioarelor.

Esirea este un miracol de execuție artistică. Sarah întredeschide ușa, bagă capul pentru a vedea dacă este cineva pe coridor, apoi urmează umerii, apoi întregul corp cu o mișcare ondulată de reptilă, ușa se închide încet de tot, foarte încet, în timp ce coada rochiei dispare... Și în timp ce cortina cade, ghicești că Tosca hojește, palpitant, înaintează lungindu-se pe lângă ziduri, tăcută ca o umbră...

Din aceste fragmente reproduse s'a putut desprinde sensul artei la Sarah Bernhardt. Niciodată, în lunga sa carieră artistică n'a uzat de artificii ușoare și nu s'a lăsat angrenată de tehnica acaparatoare a rolului. Întotdeauna lângă o tristețe prelungită a rolului a pus și o părțică de propria sa tristețe. Astfel rolul a căpătat un aspect real, pe care spectatorii l-au apreciat întotdeauna.

Nu odată Sarah Bernhardt în interpretarea magistrală pe care a dat-o Margarethei Gauthier a uitat că este pe scenă și că joacă un simplu rol. Inima sa a fost prinsă în acele momente de un joc nervos și dureros, fiindcă simția că joacă o poveste tragică, prea tragică poate, dar adevărată și eternă. Povestea dragostei. Toți cei cari au trecut prin viața ei sau toți acei cari au avut prilejul de a o contempla, au fost euceriji de grația și suplețea spiritului său.

Cartea lui Reynaldo Hahn, este o dovadă.

N. C.

(Editura Hachette-Paris)

Un Traitement complet
pour la Piele

este întrebunțarea unită a Cremei, a Pudrei
și a Săpunului Simon, care fixează tinerețea
pe fața femeilor.

CRÈME SIMON
PARIS